

VÖRÖSS ISTVÁN

HOLT ZENDÜLŐ

Vöröslő bükkök bíbor vérpadára
rogyik a késő, októberi nap.
Két zord pribék; két tölgy borongva áll a
domb oldalán, míg a bakó lecsap.
Föl-fölszokog a szélben lent a nádas,
kásás égen rikoltó madarak.
Hát elvesztetted, ímhol, a hazádat!...
S a fákról mint gyér dobszó, hull a makk.⁵

*

Impozáns és hiánypótló kötet látott napvilágot 2016 őszén a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár gondozásában *Holt zendülő* címmel, mely Vöröss István költő összegyűjtött verseit őrzi – több szempontból is. Őrzi egyrészt azért, mert a könyvkiadás archiváló, „tartósító” funkciója nem kérdéses. Őrzi másrészt azért is, mert a kötet olyan tartalommal bír, amelyet érdemes vigyázni – akár a kincset, hiszen Hódmezővásárhelyi irodalmi életének része volt a költő (vagy versíró?) eddig még kevésbé ismert – feltehetően éveken keresztül kutatott, ápolott, gondozott és válogatott – korpusza.

A kötet Kovács Imre Attila előszavával indul. A szerző Vöröss költészetét egy olyan határsávba pozicionálja, mely „az amatőrök vonuló légiói és a Parnasszuson lecövekeltek közt” helyezkedik el. Ez a köztes jelleg jelenthetné akár a költői „termés”, a Vöröss-líra középserűségét is – az olvasó, a befogadó értékelése szerint, ám az alkotó nézőpontjából ez a kijelentés semmiképp nem állhatja meg a helyét. Vöröss István egész életében alkotott, írt, elképzelhetetlennek tartotta az irodalom-nélküliséget, még ha

HOLT ZENDÜLŐ

Vöröss István összegyűjtött versei – recenzió

„A versírást meg lehet tanulni, a költészetet nem.

Te pedig, ifjú bölcs, költőnek születéssel, s nem lényeges, hogy versíró leszel-e.”

(Galyasi Miklós)¹

valódi átütő sikerekkel nem is büszkélkedhetett. Feltehetően „fura lelkialkata”² hajthatta előre, amely a költők sajátja. Érdekes felvetés Kovács Imre Attila részéről, ahogy szembeállítja a fővárosi költőélet szabadságát a vidéki költőélet boldogságával: „A lokális irodalom művelői boldogabbak. Szerényebb tehetségüket a mellőzöttség néven nevezhető helyi tényezői men-tegethetővé, szűkebb körük akolmelege pedig elviselhetővé tették/teszik számukra.”³ Lehet benne valami, azonban nem gondolom, hogy Vörössben mindez tudatosulhatott volna, hiszen akkor talán felhagyhatott volna az írással is motiváció híján. De ő küzdött, írt tovább, „költészet hol naplószerűen követte életeseeményeit vagy kedélyállapotának változásait, hol vissza-visszatért egy-egy őt izgató témához, ám ezeket is rendre a versíró pillanat hangulatához igazította. Így sem versmondattana, sem trópusai nem kristályosodhattak egyedivé”.⁴ Mindet-től függetlenül Vöröss mondhatni tipikus költő-alkat volt: a kettősségek embere, aki a szívében-lelkében szinte folyamatosan jelenlévő ellentétek feszültségéből verseket formált olthatatlan szenvedéllyel. Költészetére nagy hatást gyakorolt Shakespeare, Vörösmarty és Tóth Árpád munkássága. Az előszóban fellelhető, szerzője által készített írói (költői?) szó-tár (mely nemcsak a szavak gyakorisági szempontjára, hanem azok helyi értékére/kontextusára is figyelemmel készült) szavai szépen reflektálnak a példaképpül állított nagy elődök műveire. Az alábbi – a teljesség igényét nélkülöző – felsorolás hangulatát tekintve akár Tóth Árpád szó-tárát is olvashatnánk: árny, bíbor, bús, csillag, csók, könny, menny, néma, rügy, vágy, vers, zord... stb. Álljon erre példaként a kötet címadó verse.

A kötet az összegyűjtött verseken túl a szerkesztő, Béres Dezső rendkívül alapos, részletes utószavát is tartalmazza, melynek segítségével egészen közelről megismerheti az olvasó Vöröss István világát, s e húszoldalas időutazásnak köszönhetően a költő mindennapjainak részeseként talán jobban megérthető alkotói attitűdje, versei. A szerkesztő abban a szerencsés helyzetben volt, hogy a hagyaték jelentős része rendelkezésre állt kutatómunkájához: a Németh László Városi Könyvtár Helyismereti Gyűjteménye, a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárának Hódmezővásárhelyi Fióklevéltára, a Bethlen Gábor Református Gimnázium és a Szathmáry Lajos Kollégium Tanári Könyvtára őrzi e dokumentumokat (magánokiratok, fényképek, kéziratok – Szathmáry Lajos és Imolya Imre a költő édesanyjától tettek szert e gyűjteményre, valamint egykori barátoktól és osztálytársaktól szemezgettek a hátramaradt írásokat).

A gyűjteménybe kerülő versek válogatása, kiválasztása azonban korántsem volt könnyű feladat. Gyermekkori versekzedményekkel egyelőre – e kötet keretein belül – nem találkozhat az olvasó. A kötetben 1932-től datált versei kaptak helyet. Kronologikus sorrendben követik egymást, elsősorban eredeti kéziratok alapján. Kézirat híján a Vöröss életében közreadott verseit is összegyűjtötték, e verseknél rendelkezésre állt a megjelenés pontos dátuma, melyet a gyűjteményben is feltüntettek. A gyermekkori zsenéken túl kimaradtak a kötetből a nehezen vagy bizonytalanul olvasható versek, variánsok, melyekről nem volt egyértelműen megállapítható hitelességük. „Hitelesnek csak azt tekinthettük, ami valami módon magán viseli a költő kéznyomát.”⁶

Megemlítendő még, hogy Vöröss István a líra (és a műfordítás) mellett a próza felé való nyitásra is tett kísérleteket: születtek regényei, színdarabjai is, melyek a verseskötetben nyilvánvalóan nem kaphattak helyet, de remélhetőleg a közeljövőben egy újabb válogatás részét képezhetik majd.

Irodalomkedvelőknek, lokálpatriótáknak egyaránt ajánlom kézbe venni a kötetet, mely a Nemzeti Kulturális Alap támogatását is elnyerte. A szerkesztő és munkatársai többéves összehangolt, alapos munkájaként a lokális irodalomtörténetnek egy ezidág méltatlanul mellőzött korpusza vált az érdeklődők, olvasók számára is elérhetővé nemcsak nyomtatott formában, hanem a Magyar Elektronikus Könyvtár internetes felületén is (www.mek.oszk.hu).

Idézett mű:

Holt zendülő –Vöröss István összegyűjtött versei. Szerk.: Béres Dezső. Hmvhely, 2016. 751 p. 1/751, 2/7, 3/7, 4/8, 5/716, 6/772. pp.

Csikos Dia